

DIRECȚII DE CONSOLIDARE ȘI DEZVOLTARE A CAPACITĂȚII INSTITUȚIONALE APLICATE DE ASOCIAȚIA PROFESIONALĂ PENTRU BIBLIOTECARI

Nelly ȚURCAN, Mariana HARJEVSCHI, Natalia CHERADI

Universitatea de Stat din Moldova

În articol sunt reflectate rezultatele studiului realizat în cadrul Proiectului *Building Strong Library Association* (Consolidarea unei asociații puternice pentru biblioteci), implementat de către Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) în parteneriat cu Federația Internațională a Asociațiilor de Biblioteci (IFLA) și cu suportul Programului *Novateca* în Republica Moldova. Cercetările au fost axate pe studierea eficienței activității ABRM din perspectiva atitudinii, viziunilor membrilor actuali și potențiali ai asociației profesionale în scopul consolidării și dezvoltării capacității instituționale aplicate de asociația profesională pentru bibliotecari.

Cuvinte-cheie: *asociație profesională, Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova, bibliotecari, necesități profesionale, capacitate instituțională.*

DIRECTIONS FOR INSTITUTIONAL CAPACITY BUILDING AND DEVELOPING A SUSTAINABLE PROFESSIONAL ASSOCIATION FOR LIBRARIANS

Article reflects the results of the study conducted within the *Building Strong Library Association Project*, implemented by the Librarians Association of Moldova (LAM) in partnership with the International Federation of Library Associations (IFLA) and with the support of *Novateca* Program in the Republic of Moldova. The study aimed to study the efficiency of LAM in terms of attitudes, visions of current and potential members of the professional association to strengthen institutional capacity building sustainable for professional association for librarians.

Keywords: *professional association, the Librarians Association of Moldova, librarians, professional needs, institutional capacity.*

Introducere

Cercetătorii considera că profesia este un grup organizat care interacționează permanent cu societatea, îndeplinește funcții sociale prin relații formale și informale și creează o subcultură proprie, care cere de la membrii profesiei să se adapteze pentru a atinge performanțe în carieră [4]. Existența unei asociații profesionale este un element obligatoriu pentru modelul ideal de activitate profesională. Dezvoltarea asociațiilor profesionale de biblioteci depinde de societatea în care ele își desfășoară activitatea, de situația politică, normele culturale, structura socială, nivelul de dezvoltare tehnologică etc.

Lee Harvey și Selenia Mason [2] consideră că asociația profesională este un organism care acționează pentru a proteja interesul public al unei organizații, ea reprezintă interesele profesionale ale practicienilor și acționează pentru a-și menține propria poziție și putere în calitate de un organ de conducere. În același timp, asociația profesională este definită în calitate de o organizație nonprofit care este preocupată de promovarea unei profesii, a intereselor persoanelor implicate în această profesie, precum și a intereselor publicului larg [1].

Asocierea oamenilor pe baza unor interese comune este un fenomen caracteristic vieții politice și culturale în țările democratice. Într-o societate pluralistă deciziile guvernamentale sunt influențate de asociațiile cetățenilor, iar deciziile sunt luate pe baza unor acorduri și compromisuri între indivizi și grupuri între care este împărțită puterea în societate. Asociațiile profesionale, în calitate de organizații nonprofit și nonguvernamentale, sunt un instrument important pentru punerea în aplicare a activităților sociale în societatea civilă.

Asociația reprezintă convenția prin care mai multe persoane pun în comun în mod permanent contribuția lor materială, cunoștințele și activitatea lor pentru realizarea unui scop care nu urmărește foloase materiale sau pecuniare.

Constituirea unei comunități globale este o realitate a secolului al XXI-lea. Actualmente, multe dintre problemele bibliotecilor la nivel național, cum ar fi dreptul de autor, standardele tehnologice, au devenit caracteristice pentru întreaga lume. Deciziile aprobate la nivel internațional pot avea un impact dramatic asupra modului în care bibliotecile dintr-o anumită țară funcționează și identifică gama de servicii pe care le pot oferi utilizatorilor. Prin urmare, asociațiile de biblioteci din întreaga lume trebuie să conlucreze, să împărtășească experiențele și ideile despre diverse inițiative dincolo de granițele țărilor.

Asociațiile profesionale de biblioteci de nivel local, național, regional și internațional au o importanță destul de mare pentru biblioteci, profesie și societate. Astfel de asociații activează în diferite țări ale lumii încă din secolul al XIX-lea. Actualmente există circa 80 de asociații internaționale și peste 500 de asociații naționale de biblioteci, arhive și instituții informaționale.

Asociațiile nonguvernamentale în domeniul biblioteconomic pot fi definite ca organizații care au o orientare socială (în folosul comunității), care produc bunuri publice și care acționează într-u cadru legal [3, p.5]. Principalele obiective ale asociațiilor de biblioteci și instituții informaționale se referă la organizarea și managementul activității biblioteconomice, precum și la dezvoltarea profesiei. Aceste sarcini sunt concretizate și implementate prin diferite căi. Astfel, primul obiectiv este realizat prin susținerea, promovarea și punerea în aplicare a politicilor, cadrului legal în domeniul biblioteconomiei și informării. Dezvoltarea profesiei în sfera infodocumentară, inclusiv a profesiei de bibliotecar, include următoarele direcții de activitate ale asociației: dezvoltarea teoriei domeniului de activitate, organizarea activității practice, asigurarea formării profesionale continue, definirea și punerea în aplicare a principiilor etice ale activității profesionale, ridicarea statutului social al profesiei etc.

Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova (ABRM) a fost fondată în anul 1991 prin decizia Conferinței de constituire a acesteia din 14 noiembrie 1991. La 10 iunie 1992 a fost emisă Hotărârea nr.393 a Guvernului Republicii Moldova „Cu privire la înregistrarea Statutului Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova”. ABRM este o organizație nonguvernamentală, care unește eforturile factorilor interesați pentru susținerea statutului profesional și social al bibliotecarului, promovarea și încurajarea persoanelor care se preocupă de problemele bibliologiei, informării și documentării.

Programul „Consolidarea unei asociații puternice pentru biblioteci”

Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova a ajuns în pragul unei etape importante în activitatea sa. În anul 2013 s-au împlinit 22 de ani de la crearea organizației. În vederea continuării activității sale, a fost necesară analiza situației curente și determinarea priorităților ABRM pentru viitor. Din aceste considerente, aplicarea unui studiu a devenit un imperativ stringent pentru Consiliul de administrație și Biroul executiv ca echipe de guvernare ale asociației. Anterior studiului, în perioada 17-19 septembrie 2012 ABRM împreună cu Programul *Novateca* au facilitat vizita de documentare a reprezentanților Federației Internaționale a Asociațiilor de Biblioteci (IFLA) în Republica Moldova – Fiona Bradley, coordonatoarea Programului *Building Strong Library Association* (BSLA), și Winnie Vitzansky, trainer IFLA. Evenimentul a fost parte componentă a unei acțiuni de colectare de date despre ABRM, inclusiv instituțiile partenere ale acesteia, care trebuia să servească ulterior la implementarea Programului *Building Strong Library Association* în Republica Moldova în perioada decembrie 2012 – octombrie 2013. Acțiunile vizitei au cuprins interviuri cu factorii de decizie: reprezentanți ai Ministerului Culturii, Catedrei de Biblioteconomie și Asistență Informațională, Consiliului Biblioteconomic Național; focus-grupuri cu membrii Biroului și Consiliului ABRM, discuții în grup cu membrii secțiilor și comisiilor ABRM, prezentări în cadrul Ligii Bibliotecarilor din Republica Moldova, precum și vizite în teritoriu – filialele Nord, filiala Bibliotecii Publice din or. Orhei, filiala Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și filiala Bibliotecii Naționale pentru Copii „Ion Creangă”. Totodată, în scopul perceperii contextului organizațional, ABRM a pus la dispoziție diverse documente, statistici și alte materiale ale acesteia (rapoarte, reviste, buletine etc.). Rezultatele vizitei au scos în evidență punctele forte și cele slabe ale ABRM, ceea ce a determinat individualizarea programului BSLA pentru ABRM.

Evaluarea IFLA s-a axat pe următoarele aspecte: *buna guvernare a organizației, implementarea, monitorizarea, evaluarea, raportarea, managementul, serviciile și produsele pentru membrii ABRM, activitatea în rețea și advocacy*. Problemele identificate au fost cele cu privire la consolidarea slabă a capacității și durabilității asociației; managementul instituțional ineficient, parteneriate și advocacy nedezvoltate, precum și o slabă reprezentare regională și rurală. Este nevoie de dezvoltare și activități intersectoriale de colaborare între asociații profesionale la nivel internațional.

Metodologia și procedura studiului

În perioada decembrie 2012 – aprilie 2013 Asociația a considerat oportun lansarea unui studiu cu privire la eficiența activității acesteia din perspectiva atitudinii, viziunilor actualilor și potențialilor membri ai acesteia. Rezultatele chestionarului au servit membrilor Biroului executiv și Consiliului de administrație al ABRM drept un instrument viabil, prin intermediul căruia s-a măsurat implicarea membrilor Asociației și non-membrilor în acțiunile și structurile acesteia, calitatea serviciilor și produselor, relația structurilor de guvernare a ABRM

cu membrii săi, atitudinea Asociației privind demersurile de influențare a deciziilor politice etc. Ca rezultat, s-a reușit să se formeze o imagine mai concludentă a situației existente, a serviciilor scontate, precum și a măsurilor ce urmează a fi întreprinse în vederea îmbunătățirii managementului instituțional și furnizării produselor ABRM pentru a reprezenta interesele profesionale ale comunității bibliotecare.

Anterior lansării chestionarului, ABRM și-a identificat punctele tari și slabe, amenințările și provocările prin intermediul autoevaluării interne și externe, precum: analiza SWOT aplicată în cadrul seminarului *Dezvoltarea unei asociații și consolidarea relațiilor*, din 10-12 decembrie 2012, vizitele în teren în cadrul filialelor ABRM (martie-aprilie 2013), discuțiile purtate în cadrul ședințelor Biroului și Consiliului ABRM, precum și vizita reprezentanților IFLA din septembrie 2012. Însă, toate acestea nu au reușit să estimeze integral și exhaustiv aspectele activității ABRM. Astfel, chestionarul a fost axat pe două dimensiuni, fiecare incluzând câțiva parametri: analiza situației managementului instituțional real existent în cadrul Asociației; identificarea percepției bibliotecarilor din sistemul național de biblioteci (membri activi sau potențiali ai ABRM) asupra prestației și activităților Asociației; implicarea acestora în activitățile Asociației; nivelul implicării ABRM în soluționarea problemelor și investigarea potențialelor preferințe și a intereselor profesionale ale acestora; capacitățile Asociației de a oferi beneficii membrilor săi; posibilitățile Asociației de a influența politicile sectoriale în beneficiul bibliotecilor și bibliotecarilor etc.

Chestionarul a fost adresat celor 300 de respondenți selectați aleatoriu din cadrul bibliotecilor de diferite tipuri, situate în diverse zone ale republicii, rata de recuperare constituind 184 de chestionare (64%). Deși ABRM a considerat oportună transmiterea chestionarului prin poșta de curier, incluzând un plic cu timbre pentru returnarea acestuia, totuși rata returnării nu a fost obținută, de aceea s-a recurs la distribuirea chestionarelor prin poșta electronică, precum și în cadrul diferitelor evenimente profesionale. Astfel, din totalul de bibliotecari care au restituit chestionarele, 1,09% sunt din bibliotecile naționale, 48,91% – din bibliotecile publice, 17,93% – din bibliotecile școlare, 13,59% – din bibliotecile de colegiu, 10,33% – din bibliotecile universitare, 7,07% – din bibliotecile specializate și 1,09% – din bibliotecile private.

Chestionarea a fost realizată în perioada decembrie 2012 – aprilie 2013, respondenții acordând o atenție sporită întrebărilor din cadrul chestionarului și fiind destul de deschiși în exprimarea sugestiilor, părerilor referitoare la activitatea Asociației.

Rezultatele studiului

Analiza și procesul de sintetizare a datelor au fost realizate conform următoarelor dimensiuni referitoare la: *profilul bibliotecarilor*: stagiul de muncă, tipul bibliotecii în care activează, categoria de calificare deținută; *implicarea și apartenența la ABRM*: motivele aderării la Asociație, gradul de implicare în activitatea Asociației; *cunoașterea activităților și serviciilor ABRM*: cele mai importante activități ale Asociației, principalele interese și tendințe ale membrilor, beneficiile Asociației, implicarea personală în planificarea sau prestarea serviciilor acesteia; *perspectivele de îmbunătățire a serviciilor ABRM*: servicii potențiale, beneficii oferite de Asociație, demersuri de schimbare a politicilor în domeniul bibliotecilor.

Multiple au fost activitățile recunoscute ca fiind cele mai importante în cadrul ABRM. Astfel, pentru o mai bună percepere a acestora, s-a recurs la o analiză din diferite perspective:

- *promovarea statutului social*: apărarea drepturilor bibliotecarilor, definirea rolului bibliotecii în societatea democratică și civilizată; apărarea intereselor bibliotecarilor, remunerarea și salarizarea adecvată a bibliotecarilor;
- *stabilirea relațiilor de colaborare națională și internațională*: stabilirea relațiilor dintre bibliotecarii din Republica Moldova cu cei de peste hotare; schimbul național și internațional de opinii și experiențe, colaborarea internațională între asociații; coordonarea la nivel național a tuturor tipurilor de biblioteci; schimbul de experiență profesională a bibliotecarilor; dezvoltarea relațiilor dintre structurile de guvernare ale Republicii Moldova cu bibliotecile;
- *organizarea reuniunilor profesionale*: reprezentarea intereselor bibliotecarilor; adunări în teritoriu; organizarea seminarelor, conferințelor profesionale anuale etc., organizarea întrunirilor profesionale, vizitarea mai multor filiale în teritoriu;
- *elaborarea resurselor de informare a membrilor*: menținerea site-ului ABRM; editarea materialelor promoționale, a *Buletinului ABRM*, abonarea la resursele din cadrul Consorțiului REM (Resurse Electronice pentru Moldova); elaborarea unui *Îndrumar pentru bibliotecar*, mai ales pentru bibliotecarii începători;

- *menținerea unui mecanism de formare profesională*: formarea mediului profesional unic; activități de formare continuă, organizarea comunității bibliotecare în reuniuni, adunări, ședințe profesionale de lucru; activități de dezvoltare profesională; școlarizări, organizarea conferințelor; instruirea și perfecționarea continuă;
- *îmbunătățirea cadrului legislativ*: elaborarea strategiilor, politicilor în domeniul cultural, educațional și informațional, precum și a actelor legislative de bibliotecă;
- *inițierea evaluărilor în domeniu*: monitorizarea activității bibliotecilor;
- *promovarea ABRM la nivel național și internațional*: promovarea tinerilor bibliotecari în activitatea Asociației și a instituțiilor bibliotecare în societate; informarea mai completă a bibliotecarilor despre Asociație, seminare; promovarea intereselor bibliotecare;
- *promovarea și susținerea unor concursuri naționale*: desfășurarea concursurilor *Cel mai bun bibliotecar*; a concursului național *Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei*; inițierea altor concursuri anuale;
- *stabilirea în cadrul ABRM a unui management / marketing de calitate*: informarea despre ședințele Consiliului și ale Biroului Asociației; consolidarea domeniului; asigurarea unui management instituțional calitativ; studierea principalelor probleme ale bibliotecilor; elaborarea unor normative statistice noi de apreciere a activității instituțiilor bibliotecare.

Astfel, majoritatea respondenților susțin că sunt necesare câteva inițiative, pentru că se atestă o situație ce trebuie îmbunătățită, în mod special, cu referire la:

- *managementul Asociației* – acordarea atenției deosebite politicii coerente privind managementul proiectelor, implicarea prin participare în diverse proiecte internaționale și transparența în activitate;
- *formarea profesională* – motivarea organizării unui curs de formare a formatorilor în cultura informației, organizarea unor centre zonale de instruire continuă pentru comoditatea deplasării și accesul mai larg al bibliotecarilor din zonele rurale;
- *tinerii angajați* – instruirea continuă și stimularea lor de a activa în bibliotecile publice rurale;
- *relațiile/colaborarea pe plan național și internațional* – susținerea participării bibliotecilor specializate la reuniunile internaționale, implicarea mai activă în colaborările internaționale;
- *promovare* – promovarea ABRM la nivel internațional, lansarea produselor Asociației în mediul online;
- *cadrul normativ-legislativ* – elaborarea strategiilor, politicilor în domeniul cultural, educațional și informațional;
- *monitorizarea și evaluarea activității* – analiza activității bibliotecilor din Republica Moldova și oferirea soluțiilor privind rezolvarea problemelor instituționale;
- *activitățile de fundraising* – atragerea sponsorilor, dezvoltarea parteneriatelor, consorțiilor; atragerea surselor financiare prin granturi, sponsorizări, este oportună mărirea taxei de participare, a cotizațiilor;
- *consolidare* – mobilizarea bibliotecarilor la o muncă mai eficientă, pentru a spori importanța bibliotecii, intensificarea colaborării dintre toate tipurile de biblioteci; susținerea, implementarea și promovarea inovațiilor și a practicilor de succes; inițierea deplasărilor mai frecvente la bibliotecile din teritoriu întru depistarea și soluționarea acestor probleme și acordarea atenției deosebite bibliotecilor comunale;
- *informare/transparență* – alocarea surselor pentru a se asigura o informare detaliată despre activități.

În consecință, modul cel mai potrivit pentru a fi pe potriva așteptărilor membrilor ABRM este de a negocia cu privire la luarea unor decizii, participarea la elaborarea documentelor, materialelor, inclusiv a celor promoționale, trebuie puse în aplicare argumentele veridice, tactul, insistența și responsabilitatea pentru colegi, pentru instituție, pentru profesie prin convingere și comentarii. Astfel, membrii ABRM doresc ca aceasta să devină un organ colegial și să fie deschisă pentru orice propunere.

Identificând problemele de consolidare în cadrul ABRM, membrii Asociației au menționat că: în ultimul timp prea puțin au fost informați despre planurile și activitățile ABRM, astfel cred că noua conducere a Asociației va depune mai mult efort pentru crearea imaginii acesteia; nu au suficientă experiență; drept de vot au doar membrii Consiliului ABRM, iar deciziile se iau doar de către membrii Biroului ABRM; comunicarea dintre conducerea ABRM și membrii de rând ai Asociației nu este suficientă; transparența în luarea deciziilor și respectarea intereselor tuturor membrilor ABRM lasă de dorit; nu există coeziune și colaborare profesională.

Unii respondenți au reiterat că din lipsa de curaj și a unei informații despre modalitatea de a influența o decizie sau alta nu pot avea încredere în ABRM. Probabil, orice membru al ABRM, în special bibliotecarii din bibliotecile publice rurale, ar putea influența deciziile ABRM la etapa de proiect, participând la discuții colective colegiale, care ar trebui să fie organizate cu anticipație, până a fi aprobată o hotărâre sau alta.

Principalele probleme social-politice pe care membrii și non-membrii Asociației le propun să ajungă la factorii de decizie prin intermediul ABRM sunt cele cu privire la: promovarea statutului bibliotecarului în societate; desemnarea în ministere și organele de resort a unor specialiști-bibliotecari notorii; aprovizionarea bibliotecilor cu echipament tehnic necesar; majorarea salariilor bibliotecarilor; modernizarea bibliotecilor; diversificarea serviciilor și produselor informaționale; dirijarea bibliotecilor electronice; pregătirea cadrelor bibliotecare în instituțiile universitare.

Este de menționat că respondenții consideră relațiile curente dintre ABRM și bibliotecari ca fiind pozitive, oferind argumente precum: activitate benefică cu rezultate pozitive, parteneriat profesional, favorabil, amical, responsabil, constructiv, profitabil.

Totuși, Consiliul de administrare al ABRM ar trebui să ia în atenție ca aceste relații să fie bazate pe deschidere și comunicare, lipsește sprijinul profesional convenit în teritoriu din partea ABRM, precum și transparența în luarea deciziilor (de aceea, nu toți bibliotecarii sunt mulțumiți de activitatea ABRM), nu sunt stabilite noi parteneriate, mai multor persoane nu li se oferă posibilitatea de a participa la conferințele internaționale.

În final, prin intermediul acestui chestionar, am aflat că doar 4,35% din respondenți au declarat că sunt membri ai altei asociații, iar 95,65% sunt fideli ABRM.

Concluzii

În baza studiului realizat pot fi enunțate câteva direcții de remediere și fortificare a activității Asociației: consolidarea instituțională și de guvernare a ABRM prin elaborarea unui cadru intern de organizare a acesteia; consolidarea teritorială și comunicarea cu membrii ABRM prin dezvoltarea unor instrumente profesionale, produse și servicii în corespundere cu necesitățile profesionale ale bibliotecarilor; îmbunătățirea atitudinii, reprezentării și formularea unor argumente forte în dialog cu factorii de decizie în vederea susținerii membrilor ABRM.

Bibliotecarii din Republica Moldova încă mai întâmpină dificultăți în a demonstra valoarea bibliotecii în societate și contribuția ei la dezvoltarea comunității. Astfel, ABRM trebuie să depună efort pentru a răspunde cu competențe și resurse nevoilor utilizatorilor, pentru a consolida profesia și instituția bibliotecară, pentru a face față acestei provocări. Rezultatele acestui studiu vor acoperi deficitul de cunoaștere a necesităților membrilor ABRM vizând: dezvoltarea managementului de comunicare, un sprijin adecvat pentru formarea și dezvoltarea profesională, motivarea tinerei generații de bibliotecari, inițierea colaborărilor și parteneriatelor internaționale etc.

Bibliografie:

1. HARVEY, L. *Analytic quality glossary* [online] / Quality Research International. 2004-2012 [accesat 30.08.2014]. Disponibil: <http://www.qualityresearchinternational.com/glossary/>
2. HARVEY, L., MASON, S. *The role of professional bodies in higher education quality monitoring: Quality in Higher Education Project*. Birmingham: QHE, CRQ, The University of Central England in Birmingham, 1995. ISBN 978-1-85920-108-4
3. БАСОВ, С.А. Институты гражданского общества в библиотечной сфере: теоретико-методологические аспекты. Статья 2. Типология негосударственных некоммерческих организаций в библиотечной сфере. В: *Научные и технические библиотеки*. 2010, № 6, с.5-25.
4. ПАШКОВА, В.С. Профессиональное библиотечное общественное движение на современном этапе [Электронный ресурс] / В.С. Пашкова. В: *Библиотеки и ассоциации в меняющемся мире: новые технологии и новые формы сотрудничества: 5-я Юбилейная международная конференция „Крым 98”*: Материалы конференции, 1998, т. 1 [accesat 30.08.2014]. Disponibil: <http://www.gpntb.ru/win/inter-events/crimea98/doc1/doc10.html>

Prezentat la 31.07.2014